

SAŽETAK PRESUDE

DRĒLINGAS PROTIV LITVE OD DANA 12. OŽUJKA 2019. GODINE ZAHTJEV BR. 28859/16

Osuda podnositelja zahtjeva za genocid nad litvanskim partizanima nije uzrokovala povredu konvencije

ČINJENICE

Podnositelj zahtjeva, Stanislovas Drėlingas, litvanski je državljanin koji je služio u sovjetskim sigurnosnim snagama MGB i KGB. Godine 1956. sudjelovao je u operaciji uhićenja dvoje partizana, Adolfa Ramanauskasa (kodno ime Vanagas) i njegove supruge Birutė Mažeikaitė (kodno ime Vanda), koji su se borili protiv sovjetske vlasti u Litvi. Nakon uhićenja, g. A.R. odnosno Vanagas je mučen i pogubljen, dok je njegova supruga osuđena na osam godina zatvora u Sibiru. Nakon uspostave neovisnosti Litve, podnositelj zahtjeva je, sukladno članku 99. litvanskog Kaznenog zakona, osuđen za genocid zbog sudjelovanja u operaciji protiv ovo dvoje partizana. Prvostupanjski sud je utvrdio da su oni bili pripadnici litvanskog oružanog otpora sovjetskoj okupaciji i članovi zasebne nacionalne etničko-političke skupine. Odbacio je podnositeljeve argumente da on ne može biti odgovoran za njihovu sudbinu jer ih nije osobno uhitio niti osudio. Prizivni sud i Vrhovni sud potvrdili su prvostupanjsku presudu, s tim da je Vrhovni sud smanjio zatvorsku kaznu s pet godina na pet mjeseci. Vrhovni sud je razmotrio ovaj predmet u svjetlu presude ESLJP-a od 20. listopada 2015. u predmetu [Vasiliauskas protiv Litve](#). U ovoj presudi ESLJP je utvrdio da se osuda podnositelja zahtjeva za zločin genocida ne može smatrati dosljednom suštini tog zločina kako je u relevantno vrijeme (1953.) definiran međunarodnim pravom, i da stoga nije bila predvidiva. Zbog toga je došlo do povrede članka 7. Konvencije. G. Vasiliauskas bio je osuđen za genocid nad političkom skupinom na temelju članka 99. novog litvanskog Kaznenog zakona koji je među niz zaštićenih skupina uvrstio i političke skupine. Međutim, to nije bilo predviđeno Konvencijom o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida iz 1948. godine. Bilo je jasno da međunarodno pravo u relevantno vrijeme nije uključilo "političke skupine" u definiciju genocida. Činjenica da su neke države kasnije odlučile kriminalizirati genocid nad političkom skupinom u svojim domaćim zakonima ne mijenja činjenicu da tekst Konvencije iz 1948. nije uključivao „političke skupine“.

U slučaju podnositelja zahtjeva, Vrhovni sud je detaljno obrazložio zašto se A.R. (Vanagas) i B.M. (Vanda) smatraju pripadnicima posebne nacionalne i etničke skupine i stoga potpadaju pod Konvenciju o genocidu. Dakle, u vrijeme spornih događaja podnositelj je morao biti svjestan da može kazneno odgovarati za genocid.

PRIGOVORI

Oslanjajući se na članak 7. Konvencije, podnositelj zahtjeva je prigovorio da njegova osuda za genocid predstavlja povredu članka 7. Konvencije, posebno zato što široko tumačenje tog zločina od strane nacionalnih sudova nije imalo osnova u međunarodnom pravu.

OCJENA ESLJP-a

Članak 7. Konvencije zauzima važno mjesto u konvencijskom sustavu zaštite, što je naglašeno činjenicom da u vrijeme rata ili drugog izvanrednog stanja nije dopušteno odstupanje od njega sukladno članku 15. Konvencije. Članak 7. sadržava zabranu retroaktivne primjene kaznenog zakona na štetu optuženog, načelo da samo zakon može definirati zločin i propisati kaznu (*nullum crimen, nulla poena sine lege*) i da se kazneni zakon ne smije ekstenzivno tumačiti na štetu optuženog. Iz tih načela proizlazi da kazneno djelo mora biti jasno definirano zakonom, a taj zahtjev je ispunjen ako pojedinac iz formulacije odgovarajuće odredbe može znati koja djela i propusti se smatraju kaznenim djelima. Međutim, koliko god je zakonska odredba jasno formulirana, uvijek postoji potreba za rasvjetljavanjem sumnjivih dijelova i prilagodbom promjenjivim okolnostima. Članak 7. Konvencije ne može se tumačiti tako da zabranjuje pojašnjenje zakonskih odredbi sudskim tumačenjem, pod uvjetom da je tumačenje u skladu sa suštinom kaznenog djela i da se može razumno predvidjeti (vidi [Streletz, Kessler i Krenz protiv Njemačke](#), [Jorgic protiv Njemačke](#)).

ESLJP je također naglasio da se pojedinci ne mogu osloboditi kaznene odgovornosti pod izlikom da su se pokoravali naredbama svojih nadređenih koje grubo krše međunarodno priznata ljudska prava, posebno pravo na život (vidi [K.-H.W. protiv Njemačke](#)). Isto tako, u slučaju promjene državne suverenosti nad nekim teritorijom ili promjene političkog režima, potpuno je legitimno da država pokrene kazneni postupak protiv onih koji su počinili zločine pod bivšim režimom i da pri tome primjenjuje i tumači relevantne zakonske odredbe u svjetlu načela vladavine prava.

U skladu s načelom supsidijarnosti, funkcija ESLJP-a nije rješavanje činjeničnih ili pravnih grešaka koje je navodno počinio nacionalni sud, osim ako su one uzrokovale povredu prava i sloboda zaštićenih Konvencijom i ako je procjena nacionalnih sudova očigledno proizvoljna. To posebno vrijedi u slučajevima kada domaći sud ocjenjuje činjenice određenog povijesnog događaja. Ipak, ovlast ESLJP-a je veća kada pravo Konvencije (članak 7. u ovom slučaju) zahtijeva postojanje pravne osnove za osudu i kaznu. Ukratko, funkcija ESLJP-a prema članku 7. stavku 1. jest procijeniti je li postojala dovoljno jasna pravna osnova za osudu podnositelja zahtjeva.

U konkretnom predmetu, podnositelj zahtjeva je prigovorio da on nije bio fizički prisutan u vrijeme uhićenja partizana i da je njihova situacija bila posljedica odluka Vrhovnog suda, a ne podnositelja osobno. S tim u vezi, ESLJP je ponovno istaknuo da njegova zadaća nije zamijeniti procjenu činjenica koju su proveli domaći sudovi sa svojom procjenom. Nije bilo razloga odstupiti od zaključaka domaćih sudova koji su bili utemeljeni na izravnom poznavanju nacionalnih okolnosti u relevantno vrijeme. Činjenica da je A.R. (Vanagas) pogubljen, a B.M. (Vanda) deportirana na temelju odluka Vrhovnog suda, ne umanjuje kaznenu odgovornost podnositelja.

Za razliku od predmeta *Vasiliauskas* u kojem litavski sudovi nisu dovoljno obrazložili svoj zaključak da litvanski partizani predstavljaju važan dio nacionalne skupine, odnosno skupine zaštićene člankom II. Konvencije o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, u ovom predmetu Vrhovni sud je dao opširno i detaljno obrazloženje tog zaključka. Naime, Vrhovni sud je istaknuo da je sovjetska represija imala cilj utjecati na demografsku situaciju litvanske nacije. Litvanski partizani, kao pripadnici otpora, predstavljali su značajan dio litvanskog stanovništva te su odigrali bitnu ulogu u zaštiti nacionalnog identiteta, kulture i nacionalne samosvijesti litvanske nacije. Stoga je Vrhovni sud zaključio da su partizani zaštićena

nacionalna i etnička skupina, te da je stoga njihovo istrebljenje predstavljalo genocid, kako prema članku 99. Kaznenog zakona, tako i prema čl. II Konvencije o genocidu.

Imajući u vidu načelo supsidijarnosti, ESLJP je zaključio da obrazloženje Vrhovnog suda ne odudara od utvrđenja izraženih u presudi *Vasiliauskas*. Presuda podnositelju zahtjeva otklonila je nedostatak jasnoće utvrđen u *Vasiliauskasu*.

Slijedom navedenog, ESLJP je zaključio da se osuda podnositelja zahtjeva za genocid nad naprijed navedeno dvoje partizana mogla smatrati predvidivom, te da nije došlo do povrede članka 7. Konvencije.

Ovaj sažetak izradio je Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sažetak ne predstavlja službeni dokument Europskog suda za ljudska prava te ne obvezuje taj Sud

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava.